Простуючи якось крізь густий смерековий ліс, чоловік, який ще завидна поспішав дійти до хати, де пустять його на ночівлю й нагодують, зауважив на стежці довгого чорного слимака, що його він першої миті узяв був за гадюченя, яке щойно вилупилося. Чоловік обережно переступив через нього, аби ненароком не розчавити беззахисного створіння, чудуючися, звідки воно взялося, бо такого не лише вгодованого, а й довгого слимака йому ще не доводилося бачити, а коли він нахилився трохи нижче, аби пересвідчитися, чи він не помилився, то й зауважив, що слимак має на ріжках невеличку золоту корону.

"Багато див на цьому світі",— подумки розміркував чоловік, якому траплялося бувати в бувальцях,— "і Всевишній щедро обдаровує й наймізерніше створіння. Добре, що цим лісом рідко хто ходить. Люди різні. Ану ж трапиться хтось із лихих подорожніх, що, угледівши золоту корону на слимаку, дарма що того золота ледве набіжить на копійку, запалає жадобою привласнити її собі й заради цього розтопче це повільне безборонне створіння, яке не має хутких ніг, щоб утекти від напасника".

Міркуючи так, чоловік зірвав листочок з ожини, що росла поблизу, накрив ним слимака з короною й попростував далі своєю дорогою. Та ледве він ступив кілька кроків, як хтось голосно його покликав, Чоловік оглянувся, однак нікого не побачив, крім слимака, якого він щойно минув.

— Я лісовий дух,— мовив слимак, бо чоловік уже лагодився йти далі, гадаючи, що то йому просто причулося. — Раз на рік, саме в цей час, як ти мене здибав, закон лісу велить мені прибрати безборонну подобу, щоб випробувати людське серце й власну відвагу. І тоді мене легко знищити, хоча в інший час ніхто мене не подужає, бо ж цю дужість я здобуваю лише тим, що раз на рік, бувши безборонний, дивлюся в очі своїй смерті, як це й сталося тепер. А що ти, угледівши мене в тілі слимака, не розчавив мене, а пошкодував, ба більше виявився не

зажерущий і не зірвав з мене золотої корони, то я тобі дарую три здібності, які тобі ще, бува, колись знадобляться: перша — занурюватися в землю, друга — розуміти мову маку й третя — їздити на гарбузовому дусі.

Чоловік ще про всяк випадок оглянувся на всі боки, аби мати цілковиту певність, що це говорить слимак, а не хтось, хто заховався за дерево, щоб покпити з його довірливості, тільки на стежці не було вже ні слимака, ні якогось іншого сліду, а поміж стовбурами смерек лише вряди-годи пролітали сиворакші.

"Невже це мені причулося від перевтоми й довгої мандрівки лісом",— засумнівався чоловік і, минаючи старезного розлогого дуба, обліпленого мохом, поклав собі перевірити, чи й справді він здолає, отак собі, як стій, зануритися в землю.

Однак щойно він це подумав, як відчув, що вже сторчака летить крізь землю уздовж коріння дуба, що виявилося стежкою на базар, де саме товклося безліч людей, що поприходили й поназ'їжджалися з усіх усюд.

Чоловік пішов поміж рундуками, і йому аж дух забило, стільки скрізь він побачив їстівного: на рожнах смажили баранчиків, кабанців і кіз, трохи поодаль на патиках — рибу, на лотках лежали пундики й паляниці, поруч дідок смажив свіжі пиріжки з квасолею й м'ясною начинкою, що їх чоловік так любив, але в нього не було й копійки, аби щось купити. "Усі дива цього світу нічого не варті, коли нема грошей навіть на малий пиріжок",— подумав чоловік, минаючи ряди. "Слимак наділив мене дарами, з яких жодного хосену", розмірковував він.— "Я волів би мати в кишені бодай кілька монет, щоб купити паляницю й погамувати голод. Красти я не вмію, та й тут стільки людей, що одразу ж зловлять злодія".

Снуючи отак невеселі думки серед базару, чоловік саме минав лоток, на якому сидуха продавала мак, як йому причулося, ніби хтось, сміючися, називає його на ймення, кепкуючи з нього, що він поводиться, як недотепа, не знаючи, що він носить скарб у власному роті.

Чоловік зупинився вражений, хто це його тут знає серед чужих людей, а, розглянувшися, побачив, що це жебонять поміж собою мачини і що на цьому лотку найбільший галас, дарма що цього інші якось не помічають.

Звісно, чоловік і собі, про всяк випадок, прибрав вигляду наче він дивиться вгору на горобців, аби перекупка його, бува, не вилаяла, чого це він без діла зупиняється біля її лотка, але зиркнувши кілька разів на мак, він тепер уже зовсім виразно постеріг, що кожна мачина має ніжки, зав'язані вузликом, як кінчики хусточки, і цими ніжками мачини тупотять, аби ніхто не дібрав до ладу, що вони говорять. Проте чоловік зовсім виразно почув, що вони балакають про нього, не виключене, ще й тому, що мачини не лише надто дзвінко перегукувалися, а й одна одній наввипередки ніжками-кутиками зав'язаних хустинок показували на чоловіка.

— Глядіть-но, сестрички,— кричала одна особливо заповзята мачина, — сестрички, дивіться лишень, ось тиняється голодний бідака, не знаючи: варто йому плюнути на землю, як із його слини вродиться золотий карбованець.

— Він носить у роті цілий скарб! — захлиналася друга.

— Авжеж,— погоджувалася її сусідка-мачина,— тільки йому вільно плювати, збагачуючися, не більше, як сім разів. На восьмий — зась, інакше він складе голову!

"Невже це й справді так, як вони запевняють",— зачудувався чоловік.

А що голод не сприяв сумнівам, то чоловік і вирішив перевірити, міркуючи, що коли вже слимак наділив його здібністю занурюватися в землю й розуміти мову маку, то, може, макові балачки й справді стануть йому в пригоді.

Отож нагледівши щілину поміж рундуками, чоловік оглянувся, чи його ніхто не сочить, тоді приставив долоню ребром до правого кутика рота, пильнуючи, аби ніхто не постеріг, що він чинить, і плюнув.

Дивиться, й справді на землі аж горить золотий карбованець. Чоловік спробував на зуб — щире золото. Втішений він одразу ж накупив наїдків і напитків. А що самому їжа й пиття ніколи так не смакує, як у товаристві, то чоловік пригостив кількох голодранців, яким він сам ще мить тому був, і одразу ж у нього з'явилося повно знайомих і приятелів.

Та коли чоловік задовольнив голод і спрагу, його погляд випадково сковзнув по власних штанях і черевиках, і чоловік побачив, що одяг на ньому надто приношений, а черевики в дірках.

Отож, віддалившись на хвильку, ніби до вітру, чоловік за найближчим рундуком плюнув ще раз і справив собі новий виряд. А щойно він у новому виряді пройшовся поміж рундуками, як йому підморгнула писана краля, і чоловік і не зчувся, як усі сім золотих карбованців пішли за вітром. А тут ще випадало частувати нових друзів та знайомих, які ледве чи повірили б, що в нього порожньо в кишенях.

"Сім разів я плював на землю, й щоразу з'являвся золотий карбованець",— розміркував чоловік.— "Чого це має мінятися те, що досі безвідмовно мені слугувало. Напевне мачини мали щось інше на увазі, і в житті не треба бути надто боязким. Небезпека однак чигає на людину від колиски, але як відомо, сміліва людина вмирає лише раз у житті, тим часом, як боягуз переставляється до праотців щомиті".

І тому, допильнувавши, коли краля, що вподобала чоловіка, оповідала особливо соковитий жарт його численним друзям і знайомим, чоловік хутенько підвівся, знайшов поблизу щілину між двома рундуками й, пересвідчившися, що його ніхто не бачить, у восьмий раз плюнув на землю.

Та хоча чоловік вибрав такий закуток, де не те що ніхто не їздив, а й ніхто не проходив, його слина влучила просто в око цареві, що у срібному ридвані, запряженому кіньми в золотих попонах, з великим почтом саме їхав найширшою дорогою поміж рундуками.

Царева варта одразу ж побігла з мечами на чоловіка. Йому заламали руки, забили в кайдани й кинули до в'язниці, й, виконуючи веління царя, окличники оголосили, що наступної днини чоловіка прилюдно стратять на колесі, бо такого ще не чувано в їхній країні, аби якийсь зайда без роду й племені прилюдно плював цареві в обличчя, хоча чоловік без угаву кричав, присягаючися, що він і на гадці не мав когось ображати, а вже царя й поготів.

"Не послухався я голосу маку, тож тепер мене й спіткала заслужена кара,— гірко дорікав собі у в'язниці чоловік, якого одразу ж забули всі його друзі, знайомі й краля, що обіцяла його ніколи не забувати.

"Так воно є, як є, однак мені, окрім на себе, нема на кого нарікати", вирішив він, і йому, закортіло бодай крізь невеличку продухвину в його камері востаннє подивитися на світ божий.

Став чоловік на дзиґлик, вхопився за ґрати, бачить, навколо самі пустирища, надворі світить сліпуче сонце, ніде ні душі, і тільки збоку хтось виплекав собі невеличкий баштан, обгородивши його кам'яним муром, на який зіп'ялося гарбузиння з подекуди вже чималою зав'яззю.

І тоді чоловікові й спало на думку, що слимак обдарував його здатністю їздити на гарбузовому дусі. А що в нещасті людина хапається

і за соломину, яка здається тоді більшою від колоди, то чоловік і покликав гарбузового духа, аби той допоміг йому якось видибати з халепи, й від несподіванки аж підскочив. Бо біля нього щось гупнуло, ніби пожбурили добрячу гирю, тоді гиря спухла бородавкуватим червоно-жовтим гарбузом, який хутко до самих зернят розкрутився довжелезною лушпиною, а з її кінця підвівся усміхнений жовтий велетень, на голих грудях в якого замість волосся росла огудина.

— Чи ти можеш винести мене звідси? — спитав чоловік.

— А що це таке — можеш чи не можеш? — поцікавився гарбузовий дух.

— Могти — це могти! — пояснив чоловік.

— Не знаю такого,— розвів руками велетень.

— Але ж я тебе покликав, і ти з'явився! Щойно ти це міг, а тепер не можеш!

— Я не знаю, чи я щось можу, чи не можу. Ти наказав, і я з'явився,— скрушно відповів гарбузовий дух. І чоловік збагнув, що до духів треба звертатися лише в наказовій формі.

— Вези мене геть із в'язниці, і то притьмом! — гукнув чоловік. Гарбузовий дух дзиґою крутнувся навколо нього, перетворившися на прозору м'яку лійку, що обліпила чоловіка, який відчув, що його рвонуло вперед, аж замакітрилося в голові. А тоді чоловік і зауважив, що він стоїть на стежці серед лісу й дивиться на слимака в золотій короні.

— Дуже тобі дякую,— вклонився чоловік слимакові,— що ти врятував мені життя, обділивши трьома дарами. Але я їх повертаю тобі назад. Людина не годна користуватися тим, що перевищує її спроможності, бо це призводить лише до зайвих ускладнень.

— Нехай назавжди залишиться тобі це розуміння речей,— мовив слимак. Однак віддавши мені з власної волі зовнішні дари, ти здобув найбільший внутрішній дар: усвідомлення, від якого визріває небачена перлина в душі. Віднині — ти найбагатша людина в світі, байдуже, чи ти ходитимеш у лахмітті, чи в оксамитах, животітимеш в розваленій хижці, а чи в царських хоромах з кришталевими підлогами. Відтепер всі посілості — в тобі. А коли перлина в твоєму серці розростеться до таких розмірів, що на тобі залишиться сама шкіра, ти ступиш на стежку, на якій ми оце зараз стоїмо, бо ця стежка — той рятівний промінь, що його простягує Творець кожному сотворінню.